

FENOMEN BOŽJE RIJEČI

MOGUĆNOST RAZGOVORA IZMEĐU BOGA I ČOVJEKA

Dr Ljudevit RUPČIĆ

Premda se Stvoritelj i stvorenje bitno razlikuju, udaljenost među njima nije tolika da ne bi barem sličili jedno drugomu. Već samim tim što pojavne stvari nisu samo stvari nego i stvorenja očito je da ona svoj bitak i savršenstvo primaju od Boga koji je punina bitka. Među njima postoji ontološki odnos koji fundira njihovu sličnost. To posebno vrijedi za čovjeka, jer je razumom i voljom prava Božja slika. Zbog toga ukoliko bi Bog htio nešto govoriti čovjeku i o nadnaravnim stvarima, on bi to mogao učiniti i čovjek bi ga mogao shvatiti. Ta mogućnost počiva na analogiji naravnog i nadnaravnog svijeta. Ostaje, međutim, istina da čovjek može slušati samo uhom koje ima, jer *quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur*. U tom slučaju Bog bi morao govoriti čovjekovim jezikom. Treba priznati da se zbog ograničenosti ljudske naravi nadnaravna stvarnost — u sebi neograničena — nikad ne može izreći ljudskim jezikom potpuno i iscrpno. Ipak bi ono što se na taj način kazalo bilo istinito, iako ne bi bilo adekvatno.

BOG JE GOVORIO

Bog je stvarno »iskoristio« mogućnost čovjekova razumijevanja i stupio s njim u razgovor.¹ Pri tom se prilagodio ljudskoj sposobnosti do te mjere, da je upotrijebio njegove koncepte i riječi.² Taj govor je bio toliko jasan da nitko ne može imati isprike što ga nije razumio (Rim 2, 1). Dokumenti Božjeg govora nalaze se u kozmosu, tradiciji i Svetom pismu. U njima se vidi da je Bog »u mnogo navrata i na mnogo načina govorio« (Hebr 1, 1—2). Sam čin i sadržaj njegova govora zove Sveto pismo »debar elohim« ili »adonai« (Iz 2, 1; Oz 1, 1; Mik 1, 1; Zak

---

1. *Concilium Vaticanum II, Const. dogm. de divina revelatione, cap. 1 de ipsa revelatione, 2: »Deus invisibilis (cf Col 1, 15; 1 Tim 1, 17) . . . homines alloquitur (cf Ex 33, II Io 14—15) et cum eis conversatur . . .«*

2. *Conc. Vat. II, Const. dogm. de divina revel. c. 3 de sacrae scripturae divina inspiratione et de eius interpretatione, 13: »Dei enim verba . . . humano sermone assimilata facta sunt.«*

1, 1), »lógos tu theu« (Mt 15, 16; Mk 7, 13; Iv 10, 35; Rim 9, 6; Kol 1, 25—27, »lógos tu Xristu« (Kol 3, 16; Hebr 6, 1), »lógos tu kyríu« (Dj 8, 25; 1 Sol 4, 15), »rema tu kyríu« (Dj 11, 16; Petr 1, 25) ili jednostavno »lógos« (Iv 15, 25; Rim 13, 9; 1 Kor 15, 54; 1 Sol 1, 6; Hebr 2,2). Svi ovi izrazi znače isto. Razlike među njima potječu od neposrednosti i posrednosti Božjeg govora.³

Božja riječ je najprije Riječ koja se nalazi u Bogu. Ona je Netko. Bog Otac kaže Riječ i on se u njoj potpuno izriče. Ta je Božja Riječ odjeknula u kozmosu i povijesti. Tim je Bog izišao iz svog osobnog misterija i objavio se. Počeo je s riječju koja je postala stvar, a svršio s Riječju koja je postala čovjek. Od malo razumljive u stvaranju postala je prorocima i ostalim nadahnutim piscima sasvim razumljiva dok u Kristu nije dosegla vrhunac sadržaja i izražajne mogućnosti.⁴

Nadalje, dok je, s jedne strane, Sveto pismo autentična Božja riječ, s druge je strane bitna karakteristika njegova sadržaja slobodna Božja intervencija u povijesti. Ova intervencija se sastoji u osobnom susretu Boga koji govori i čovjeka koji sluša i odgovara. Sama intervencija doživljava se kao sila koja stvara, a zatim temeljito modificira povijest i ljudsku egzistenciju. Njezin cilj može biti jedino Božja slava i ljudsko spasenje. To nisu dva cilja, nego jedan. Dvije su perspektive. Gledana s teocentričnog stanovišta, Božja intervencija je radi njegove slave (Ef 1, 6. 12. 14), a promatrana s antropocentričnog stanovišta ona je »radi nas i našeg spasenja.« Ona je zato »da se svijet spasi« (Iv 3, 17), tako »da ne pogine ni jedan« (r. 16) čovjek, »već da ima vječni život« (isto).

Samo stvaranje je prvi spasiteljski čin koji je inaugurirao sve ostale. Oslobođajući stvari od ništavila, Bog je očitovao nakanu da započeto spasenje učini savršenim. Stvaranje je, prema tome, tek početak toga čina i ujedno jamstvo Božje volje i mogućnosti da će ga produžiti dok ne postane potpuno spasenje. Osim toga, Bog ne mijenja svoje ime, jer je ono izraz njegove biti, niti je u poslu polovičan. Čim se jedanput pokazao Spasiteljem (1 Kr 14, 39; Iz 26, 1; 41, 14; 43, 3; 1 Tim 4, 10; Tit 2, 11) on to ostaje zauvijek (Job 13, 16; Ps 18, 104; 102; 136; 2 Mak 7, 22—29). Sv. Pavao uvjerava Filipljane, da »će onaj koji je« u njima »započeo ovo dobro djelo dovršiti ga do dana Krista Isusa«(1, 6).

NARAV SPASENJA

Spasiteljska Božja aktivnost nije brutalna sila. Bog, naime, ne pristupa čovjeku kao stvari, nego kao osobi. To uključuje ne samo međusobnost spasiteljskog čina nego savršen respekt čovjekove osobe. Koliko god Bog bio svemoguć, a spasenje izvanredno velika stvar, on ga ne nameće ni bez znanja ni protiv čovjekove volje. Inače bi bila uništena njegova sloboda i osobnost. Nitko ne valorizira osobu koliko Bog, i ta či-

3. R. LATOURELLE, *Theologie de la révélation*, 18

4. Conc. Vat. II, *Const. dogm. de divina revel.* c. 1 de ipsa revel. 2: »Intima... de hominis salute veritas nobis in Christo illucescit, qui mediator simul et plenitudo totius revelationis existit«

njenica fundira pravo na svaku slobodu pa i slobodu savjesti. S tim u skladu spasiteljski čin ne zaobilazi i ne pravi nasilje nego se podjednako obazire na razum i volju. Razum prosvjetljuje a volju jača kako bi odgovor s čovjekove strane bio razuman i slobodan. Ta dvodimenzionalnost Božjeg čina jest njegova bitna oznaka. »Uistinu, Gospodin Bog ne čini ništa a da ne očituje svoj nacrt svojim slugama prorocima« (Am 3, 7). Jedno i drugo su dva dijela istog čina, tako da je on ujedno svjetlo i sila.

Premda je Božji spasiteljski čin u Bogu jedan, on se, stupajući u povijest i vrijeme, nužno partikularizira. Ljudi koje treba spasiti niti su jedno, niti su na istom mjestu ni u istom vremenu, a svi moraju biti obuhvaćeni spasenjem, jer je zamišljeno univerzalistički (1 Tim 2, 4). Tako spasenje postaje povijesni događaj i zbog toga se podvrgava svim povijesnim uvjetima. Uza sve to on nije prestao biti jedan kad je postao i povijestan. Kao što jedno isto sunce odsijeva u mnogim morima, rijekama i potocima tako se jedan isti spasiteljski čin očituje u brojnim povijesnim događajima. Međutim, on nikad ne prestaje biti dvodimenzionalan: noetički i dinamički. S njim je kao i s velikim morem i jednom molekulom vode. Oboje su, bez obzira na količinu, jednako sastavljeni od kisika i vodika.

Povijest stvarno svjedoči da je liniju spasiteljskih događaja neprekidno pratila linija autentičnog tumačenja i osvjetljavanja tih događaja sa strane kvalificiranih proroka. Usporedo s izlaskom iz Egipta, prolazom kroz Crveno more, putovanjem kroz pustinju, ulaskom u Obećanu zemlju i povratkom iz sužanjstva idu Mojsije i ostali proroci koji otkrivaju spasiteljsko značenje tih događaja. I povijesni događaj i tumačenje dolaze od Boga; jedno i drugo su komplementarni dijelovi istog spasiteljskog čina. Takva je struktura i u Novom zavjetu. Sva se Kristova djelatnost odvija u polaritetu činiti-učiti. Njegove riječi tumače čine, a čini utjelovljuju riječi. Isto rade i apostoli. Tumačeći događaje iz Kristova života, upotpunjuju spasiteljski čin.⁵ Bez ove noetičke dimenzije svi bi događaji u povijesti spasenja bili ili promašeni ili nasilno izvedeni na čovjeku, čime bi bila pogažena ljudska sloboda. Takav postupak protivio bi se kako bitnom i konstitutivnom svojstvu osobnosti tako i samoj naravi spasenja, koje je u sebi izraz ljubavi i traži odgovor u istom obliku. S obje strane se traži sloboda. Bog je, naravno, ima. Mora je imati i čovjek, ali je ne može imati ako ne može birati, a birati ne može ako ništa ne zna.

SPASITELJSKI ČIN JE BOŽJA RIJEČ

Između svih drugih naziva za Božju spasiteljsku djelatnost »Božja riječ« je »privilegirani izraz«⁶ za oznaku te stvarnosti. Njezina prikladnost stoji u naravi same riječi i posebnom značenju koje joj je pridavala semitska psihologija.

5. Usp. Conc. Vat. II, Const. dogm. de divina revel. c. 1 de ipsa revelatione, 2.

6. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 18.

Božja riječ prije nego je postala čovjek postala je čovječjom riječ. Od nje je primila sva svojstva koja su spojiva s njezinom naravi. Na prvom mjestu, primila je svojstva hebrejske riječi, a ta su vrlo specifična. Hebrejski jezik ima više ekvivalenata za »riječ« (omer, imra, mila, taam, micva, kol), ali kad se ima u vidu »sadržajno određeni smisao riječi«,⁷ onda prednost ima izraz »dabar«. Ta riječ je, prema općesemitskim mislenim i izražajnim kategorijama, sasvim konkretne naravi i puna smisla. Ona je proizvod srca (1 Mojs 6, 5; 8, 21) i njim impregnirana. Zato nikako ne može od njega apstrahirati. U isto vrijeme očituje smisao i stanje duše. Kad ostavlja čovjeka na usnama, kao i zrak samostalno putuje u svijet. Može se vidjeti (Iz 2, 1; Jer 2, 31), metnuti u usta (Jer 1, 9; 5, 14), držati u ruci (Ag 1, 1; 2, 1) ili staviti pred Boga (Job 24, 25). Kad jednom iziđe iz čovjeka, toliko je samostalna da je onaj koji ju je izrekao ne može ni vratiti ni kontrolirati. Osim toga, puna je polivalentne energije. Tko je prima s njom prima i njezinu silu.⁸ Ta sila je iste naravi i jačine kao i duša od koje je potekla. Što je nečija duša jača ili joj dublji osjećaji to i sama riječ ima više realnosti.⁹ Kraljeva je riječ jača nego običnoga čovjeka; Božja je svemoguća. »Riječ je djelotvorna sila kojoj se dinamizam ukorjenjuje u samom dinamizmu onoga koji je izgovara. Ona se »jedva razlikuje od osobe« i zapravo predstavlja samo jedan specijalan »način« njezine »egzistencije i djelovanja«.¹⁰

Što riječ označuje to i proizvodi. Novo ime je nova stvarnost (1 Mojs 17, 5; 35, 10). Zazivi blagoslova i prokletstva nisu samo »prazne« riječi nego ujedno i njihovo ostvarenje (1 Mojs 27; 29, 20—27; Sud 17, 1—2; 2 Sam 12, 1—8). Riječ prokletstva koju je izrekao Jozua (6, 26) ostvarila se dvjesto godina kasnije na graditelju Jerihona (1 Kr 16, 34). Ona posjeduje gotovo magijsku moć (usp. 4 Mojs 22—24; 1 Kr 22, 5—38). Ukratko, hebrejska riječ ima noetičku i dinamičku vrijednost. U sebi nosi i smisao i silu koja je razmjerna osobi što izriče riječ. Iako je u ljudskoj riječi izrazitiji prvi elemenat, ipak je više manje prisutan i drugi.

Oba elementa, noetički i dinamički, posebno su snažno naglašena u Božjoj riječi i u sebi kriju duboko teološko značenje. Biblijski Bog, za razliku od koncepcije »nepokretnog Pokretača«, jest živa akcija. Cijeli svemir je njegovo radište gdje sve radove izvodi riječju. Ali dok radi ujedno se i otkriva. Odmah u početku Božja riječ je odjeknula pustinjom ništavila. Jeka su te riječi stvorene stvari. One su donekle »subsistentne riječi«,¹¹ u kojima se posebno zrcale Božja osobnost i svemogućnost. »Njegova riječ je stvorila nebesa i dah njegovih usta svu njihovu vojsku« (Ps 33, 6). Ona, k tome, ravna svim prirodnim fenomenima (Ps 107, 25; 147, 15—18; 148, 8).

Božja riječ je također i u povijesti suverena sila. Što kaže to i vrši (2 Kr 1, 17; 9, 36; Iz 55, 10—11; 1 Kr 15, 29; 16, 12. 34). Dok u proroci-

7. KITTEL, *Theologisches Wörterbuch zum NT*, IV, 90.

8. KITTEL, *Theologisches Wörterbuch zum NT*, IV, 90.

9. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 28.

10. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 29.

11. CL. TRESMONTANT, *Essai sur la pensée hébraïque*, 59.

ma nešto kaže to u povijesnim događajima izvodi. Često puta poprima različite izražajne oblike i služi se raznim sredstvima komunikacije, ali uvijek ostaje jednako, neotičko-dinamički, konstruirana. Ona je izraz misli ali i spasiteljski čin; najavljuje spasenje, i u isto ga vrijeme ostvaruje. Kako u kozmosu tako i u povijesti izvodi veličanstvena djela. Ona formalno stvara izabrani narod (Iz 43, 15). Pokazuje golemu eksplozivnu silu (1 Sam 15, 23. 26). Kad se usmjeri protiv Egipćana (Jer 46), Moapćana (Jer 48), Amonaca (Jer 49, 2—22), Babilonaca (Jer 50—51) ili bilo kojeg naroda (Nah 1, 12; 2—3; Sof 2; Am 2; Zak 9, 1—8) tada djeluje kao atomska bomba iza koje ostaje samo pustinja. Riječ je nebeska sila koja dolazi na zemlju (Iz 9, 7) i neminovno radi što kaže (Iz 55, 10—11). Negdje daje život (1 Mojs 1, 11—12; 24—27), a negdje liječi i oslobađa (Ps 107, 20); jedamput ubija (Oz 6, 5), a drugi put uskrisava (Ez 37, 4, 13). Dolazi proroku (Jer 1, 2; Ez 1, Oz 1, 1) kao sila (Jer 20, 9), ali ne kao prisila (Am 3, 8; usp. 3, 1; 4, 1; 5, 1).

Premda hebrejska riječ ima mitskih reminiscencija, Božja riječ nije magična nego dinamična. Nije ni fatum, jer Bog vlada njom, a ne ona Bogom. Uvijek je u Božjoj vlasti, tako da Bog može odustati od nje. Što više, Bog može »poreći«, uslišati molitvu i poništiti presudu. Može se »kajati«. To je zato što je njegova riječ primarno usmjerena na ljudsko spasenje. Ona se, u stvari, ne povlači i ne mijenja, nego pravi zaoakre i »meandare«. »Posljednji cilj ne ide za tim da riječ uzme tok doslovno u formi u kojoj je izrečena, nego da postigne dublji cilj i daljnji opseg za koji je izrečena.«¹²

BOŽJA RIJEČ I OPĆELJUDSKA RIJEČ

Osim semitsko-hebrejskih karakteristika Božja riječ također ima sve crte općeljudske riječi. Ponajprije riječ pretpostavlja dvije osobe. Ne govori se stvarima niti govori osoba sama sa sobom. Uvijek govori netko, a ne nešto, i to nekome, a ne nečemu. Riječ je, dakle, vezana za osobu i u govoru i u slušanju. Ali to je najmanje. Tko govori ne želi samo proponirati objekt misli nego također nastoji da ga drugi sasluša i shvati. Njegova je težnja da komunicira sam objekt misli. Zbog toga riječ ima delikatnu zadaću. S jedne strane mora biti puna sadržaja, a s druge, mora biti usmjerena prema drugom tražeći od njega reakciju. Rezultati moderne filozofije i psihologije sve više ističu »međusobni, egzistencijalni, dinamički i oblativni karakter riječi«.¹³ Kad jedamput riječ izazove reakciju, to jest, na pitanje dobije od drugoga odgovor, tad se brzo pretvara u dijalog u raznim oblicima. »Kako interpelacija tako i reakcija mogu primiti različite forme: zapovijedi odgovara poslušnost; molbi uslišanje; obećanju pouzdanje; tumačenju pažnja; svjedočanstvu vjera.«¹⁴

12. TH. C. VRIEZEN, *Theologie des Alten Testaments*, 205.

13. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 336.

14. E. DHANIS, *Révélation explicite et implicite*, u *Gregorianum* 34 (1953) 209—10.

Međutim, u najuzvišenijem smislu riječ nije jednostavna informacija ili pouka, nego izražaj osobe. Govornik se sav stavlja u riječ praveći od nje koncentrat svoje vlastite osobe. Budući da je težnja svake riječi predati sugovorniku njezin sadržaj, onda se to svodi na težnju i predanje same osobe. Odgovor na to bit će uzvraćanje sugovornikove osobe. Čovjek je, prema tome, »sav u ... riječima«. ¹⁵ One »su prenosioci duše i omogućuju ljudima da komuniciraju jedni s drugima«. ¹⁶ Što god se čovjek više stavlja u riječ tim će riječ biti više riječ i bolje obaviti svoju svrhu. U tom se krije njezin puni smisao. Ukratko, riječ »postaje oblik darivanja osobe osobi«. ¹⁷ Quoist veli: »Ja svoju dušu dugujem drugima, i riječi čekaju u prikrajku mojih usana da je u dugim zbijenim konvojima prenesu drugomu«. ¹⁸ Efikasnost riječi može i mora potpomoći obostrani respekt osobnog misterija, međusobno povjerenje i barem početno prijateljstvo. To je tek pogodna atmosfera da se osobne intimnosti recipročno otkrivaju i daruju jedna drugoj. ¹⁹

U skladu s najdubljim značenjem ljudske riječi i Božja riječ je međusobna. Tu licem u lice stoje Božje »ja« i čovjekovo »ti«. Živi, sveti i svemogući Bog obraća se čovjeku svojom riječju i s punim poštovanjem njegove osobe započinje s njim dijalog u svrhu predanja samog sebe. Kako je njegova riječ u najeminentnijem smislu riječ, ona nije samo neka informacija o Bogu nego istovremeno ostvarivanje onoga što kaže. A jer Božja riječ nosi u sebi Boga, ona istovremeno ostvaruje njegovo darivanje. Tako je što se tiče Boga. Ali čovjek je slobodan da taj dar odbije.

BOŽJA RIJEČ I SVJEDOČANSTVO

S jednog drugog stanovišta riječ je također svjedočanstvo. I to je njezino bitno svojstvo. Njom jedna osoba poziva drugu da prihvati nešto kao istinito oslanjajući se na njezin ugled, a ne na nutarnju evidenciju. Time svjedokova riječ zamjenjuje iskustvo. Reakcija na svjedočanstvo jest vjera. Tko daje odgovor u tom obliku on se daje na milost i nemilost svjedoku. Ali da bi uopće do toga moglo doći, onaj tko vjeruje mora imati povjerenja u svjedoka. Ovaj opet, sa svoje strane, mora zaslužiti povjerenje. Tuđe povjerenje angažira razum da shvati istinu, a zatim volju i ljubav da je neće iskriviti nego vjerno prenijeti. Čovjek koji vjeruje može biti siguran da se ne vara tek ako pristaje uz svjedoka koji je identičan s Istinom. A čovjek to ne može biti. Zato ni vjera u čovjeka ne može nikada biti utemeljena na sigurnom ugledu.

Kad je govor o istinama s materijalnoj područja, svjedočanstvo može biti stvarno, ali ne mora biti nužno. S malo većim trudom može čovjek, možda, i sam doći do potrebne evidencije, tako da mu je tuđe svjedočanstvo suvišno. Međutim, kad je govor o osobama, svjedočanstvo

15. M. QUOIST, *Prières*, 86.

16. M. QUOIST, *Réussir*, 133.

17. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 335.

18. M. QUOIST, *Prières*, 87.

19. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 338.

je bezuvjetno nužno. »Tko od ljudi zna što je u čovjeku osim čovječjeg duha koji je u njemu?« (1 Kor 2, 11). Nitko, dakle, ne može imati pristupa čovjekovu osobnom misteriju ako mu se sam čovjek ne otkrije; drugim riječima, ako mu on sam ne posvjedoči o sebi.

Sveto pismo koliko je god riječ upravo je toliko i svjedočanstvo. Ekonomija Božje riječi podudara se s ekonomijom svjedočanstva. U isto vrijeme dok proroci, Krist i apostoli svjedoče o Bogu i njegovu nacrtu spasenja dotle svojim svjedočanstvom pozivaju ljude na vjeru. Razlog zbog kojega je Božja riječ svjedočanstvo stoji u naravi same riječi. Ona je, naime, objava osobnog Božjeg misterija i sve njegove djelatnosti. A »nitko ne zna što je u Bogu« (1 Kor 2, 11) ako mu to Bog ne kaže. On je to stvarno i učinio preko kvalificiranih svjedoka, proroka i apostola, posebno preko Krista, koji je prava Božja epifanija i »vjerni svjedok« (Otkr 1, 5) svega što je vidio i čuo u Bogu. Tako je svetopisamska riječ pravo svjedočanstvo.

BOŽJA RIJEČ I SUSRET

Osim što riječ pretpostavlja dvije osobe, ja-ti, ona također ima nakanu da je »ti« čuje. Riječ, puna »ja«, ima svoje opravdanje i »postaje stvarnost tek u susretu s »ti«. ²⁰ Proces, naime, koji je započela riječ traženjem odgovora, produžuje se nakon dobijenog odgovora u dijalog. A dijalog je prelijevanje osobe u osobu i stvaranje jedinstva. To je krajnji cilj riječi.

Bog u svojoj riječi traži čovjeka, interpelira ga i saopćuje mu spasenje. Čim čovjek na to odgovori vjerom, ostvaruje s Bogom susret. Čovjek u vjeri dobija Boga i tim ulazi u njegovu životnu zajednicu. Takav susret kvalitetom, dubinom i intimnošću nadilazi svaku ljudsku mogućnost i čežnju. Tko prima Božju riječ korjenito mijenja svoj položaj, jer postaje Božje dijete (Rim 8, 14. 16; Gal 4, 6; 1 Iv 3, 1). K tome, ulazi u tok Božje ljubavi koja »je izlivena u ljudska srca« (Rim 5, 5) i koja tvori jedinstvo između presv. Trojstva i ljudi (Iv 17, 21—23). Po njoj je čovjek u zajednici s Bogom (1 Iv 1, 3. 6) i stvarno boravi u njemu (1 Iv 2, 6; 3, 24; 4, 13; 15. 16).

PARADOKSI BOŽJE RIJEČI

Božja riječ je vrlo kompleksna stvarnost. Ovu kompleksnost posebno očituju njezini paradoksi. Riječ je, ukoliko je u Bogu, svijetu transcendentna, a ukoliko je povijesni događaj, njemu je imanentna. Jedna je ukoliko je Božji čin, ali je mnoštvo ukoliko je data preko brojnih ljudi, mnogih događaja, vizija, slika, simbola, zatim raznih načina izražavanja ili književnih vrsta: povijesti, poezije, autobiografije i mudre refleksije. Nauka je ukoliko nešto kaže, ali je i spasiteljski čin, jer što kaže to također i ostvaruje. Progresivna je povijest, jer se daje pre-

20. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 347.

ko sukcesivnih događaja, ali je i definitivna istina, jer vrijedi za sve ljude i za sva vremena. Prošli je događaj, ali je i aktualna prisutnost. Mada se jedanput dogodio i danas je prisutan. Božji, naime, čini imaju prošlost i sadašnjost zajedno. Zbog toga je istina da se Isus danas rađa, danas nas interpelira, danas za nas umire na križu i danas se s njim susrećemo u vjeri. Ovi i još drugi paradoksi u svojoj kompleksnosti svode se na međusobnu harmoniju i jedinstvo Božjeg čina komu je artikulacija Božja riječ.²¹

EGZISTENCIJALNOST BOŽJE RIJEČI

Božja riječ se nalazi u vremenu i prostoru, ali ne dijeli njihovu prolaznost. Nije ni neki petrefakt ni povijesno idejni fosil, jer je živa (Hebr 4, 12). Zbog toga ni stvaranje ni spasenje nije prošlost, nego trajan proces. Stvari u svemiru i događaji u povijesti vidljive su manifestacije Božje riječi. Budući da sve stvara i spašava, ona također sve stavlja u egzistencijalan odnos sa sobom, tako da nitko i ništa ne može biti u pogledu na nju neutralno. Sve je s obzirom na nju pozvano da izabere sve ili ništa. Koliko je god pri tom odlučno njezino kozmičko i povijesno značenje toliko je važan i njezin noetičko-dinamički karakter. Kako je ona izraz Božje biti i subsistentne istine, nužno je »oslon, norma i kriterij svim stvarima«.²² Posebno se čovjekova misao i vladanje mora uskladiti s njom, jer se njezin prezir plaća životom (usp. 1 Sam 15, 23. 26). Da bi odluka bila prava i dobra, Božja riječ je do krajnjih mogućnosti privlačiva. Ona je, naime, uzela lice i srce utjelovljene ljubavi koja je na dirljiv način nesebičnom žrtvom na križu solicitirala cijelog čovjeka. Kad bi čovjek odbio taj poziv, ne bi to bila samo ludost nego *mysterium iniquitatis* (2 Sol 2, 7).

Ako se pusti iz vida stvoriteljsko značenje riječi u svemiru i svrati pažnja na njezino spasiteljsko značenje u povijesti, vidi se da je na prvom mjestu baš Crkva u egzistencijalnom odnosu s njom. Nju je riječ stvorila (Mt 16, 18), rodila (Dj 2, 41—42; 8, 12. 14; 1 Petr 1, 23; 1 Kor 4, 15; 2 Kor 3, 3), sazvala (Rim 1, 6), posvetila (Ef 5, 26); od nje prima hranu,²³ rast (usp. Dj 12, 24 s 13, 49; Kol 1, 6 i 1 Sol 1, 8 s 4, 11—13) i neprolaznost (usp. Mt 16, 18 s Iz 40, 8 i Mt 13, 31). Ona je jednostavno Riječ koja je postala Crkva (Ef 1, 22—23; Kol 1, 24).

Krist je u Starom zavjetu nazvan »Izdanak« (Zak 3, 8; 6, 12; Jer 23, 15; Iz 4, 2). On je to isto i u Novom zavjetu, samo pod imenom Crkve. U njemu takvom nagomilana je stvoriteljska i spasiteljska snaga koja je usmjerena na rast transformacijom i asimilacijom svega oko sebe. Međutim, ovaj se stvaralački čin ne očituje toliko u nastajanju novih svjetova ili životnih vrsta nego se koncentrira u njihovu vrhuncu, čovjeku, i u njemu djeluje.²⁴ Tako nastaje »novo stvorenje« (2 Kor 5, 17) »u

21. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 474—8.

22. R. LATOURELLE, *Théologie de la révélation*, 349.

23. *Conc. Vat. II, Const. dogm. de divina revelat. c. VI de sacra scriptura in vita Ecclesiae*, 21.

24. CL. TRESMONTANT, *Essai sur la pensée hébraïque*, 81.

istinskoj pravednosti i svetosti» (Ef 4, 24). Stvaranje takvog novog čovjeka ne sličí mirnom rastu nego bolnom rađanju. Poznato je da se Izrael rodio u velikim mukama i da je Pavao s boli rađao Galaćane kako bi primili Kristovo obličje (Gal 4, 19).

Čovječanstvo uzeto zajedno danas pokazuje simptomatične znakove. S jedne strane ljudi su više nego ikad svjesni jedinstva i zajedničke sudbine, a s druge strane su nemirni i nezadovoljni sami sobom. Neka nutarnja sila stalno razbija stare oblike društva kao koru na stablu da bi mu omogućila da raste. Ta kolektivna osoba rađa se u borbama i uporno traga za svojim oblikom. Ne probija li se ona time do Nekoga tajanstvenoga? Bog u tom pogledu ne ostavlja nimalo sumnje. Njegov je plan da se svi ljudi nađu »u Kristu« i da poprime njegove crte. Današnje stanje ljudskog društva svjedoči da je u njemu prisutna božanska sila koja mu ne dopušta stati niti se zadovoljiti djelomičnim. Očito je da se ljudi danas ne bi svadali, natjecali i međusobno borili kad ne bi bili zaljubljeni u istu osobu. Sva napetost i grozničavost među njima dolazi od svijesti da im ona pripada, ali da su još otuđeni od nje (Ef 4, 19; Kol 1, 21). Tako će biti sve dok se njom ne obuku (Ef 4, 24). Ostvarivanje toga cilja ovisi o Bogu koji se služi također i suradnicima (3 Iv 8). A ti »Božji suradnici« (1 Kor 3, 9) jesu »sluge riječi« (Lk 1, 2).

Božja riječ mora pratiti ljude na njihovim povijesnim i kulturnim stazama, da im posvijetli i omogućí napredak. Kad bi prestala odjekivati Božja riječ svemirom i poviješću, svijet bi se vratio u kaos iz kojeg je izašao. Propovijedanje Božje riječi spada na strukturu Crkve i potrebu čovječanstva. To se ničim ne može nadomjestiti koliko ni vjera (Hebr 11, 6) do koje dovodi propovijedanje. »Kako će zazivati onoga u koga nisu vjerovali? Kako li vjerovati u onoga za koga nisu čuli? Kako li čuti bez propovjednika? ... Prema tome, vjera dolazi od propovijedanja, a propovijedanje biva riječju o Kristu« (Rim 10, 14—17). Zato Krist zapovijeda apostolima da propovijedaju Veselu vijest na sve strane i svakomu (Mt 28, 18—20; Mk 16, 15—16). Iako je istina spasenje daju sakramenti, a propovijedanje tek dovodi do njega, ipak se apostoli više angažiraju u propovijedanje nego u dijeljenje sakramenata (Dj 6, 2—4). Pavao izričito veli: »Krist me nije toliko poslao da krstim nego da propovijedam Veselu vijest« (1 Kor 1, 17). Razlog za ovu opciju stoji u tom što propovijedanje kudikamo više angažira osobu nego dijeljenje sakramenata. Sakramenti djeluju ex opere operato, a propovijed ex opere operantis. Premda Božja riječ sama po sebi posjeduje snagu, tek živa riječ postiže potpun uspjeh.

U vezi s tim moglo bi se reći da se Božja riječ u nekom smislu mora utjeloviti i u propovjedniku. Kako se Božja Riječ u Kristu poslužila ljudskom naravi da može izvršiti svoju zadaću tako se i propovjedana riječ želi poslužiti svim propovjednikovim svojstvima da bi što bolje postigla svoju svrhu. Zbog toga je donekle istina da »je propovjednik propovijed«.²⁵ Prema tome, i ovdje bi se moglo zapasti u »monofizizam«, ukoliko bi se u Božjoj riječi zanemario ljudski element.

25. E. HAENSLI, Verkündigung heute (Fragen der Theologie heute, 484).

Ovdje treba ponovo istaknuti dvodimenzionalnost Božje riječi. Vanjsko propovijedanje je samo jedna njezina dimenzija. I ta je ovisna o propovjedniku. Osim nje potrebna je i nutarnja pa da riječ bude kompletna i stvaralačka. A ta ovisi samo o Bogu. Još točnije, jedan te isti Božji čin jednim dijelom preko propovjednika djeluje izvana, a drugim dijelom iznutra. Krist kaže: »Nitko ne može k meni doći ako ga ne privuče Otac« (Iv 6, 44). »Tko god sluša Oca i prima njegovu nauku dolazi k meni« (r. 45). Dakle, osim vanjskog Kristova propovijedanja potrebno je i nutarnje Očevo propovijedanje. Tu nutarnju stranu Božjeg čina Matej zove objavom (11, 25), Pavao prosvjetljenjem (2 Kor 4, 4—6) i pomazanjem (2 Kor 1, 21—22), a Ivan svjedočanstvom (Iv 5, 37; 6, 44; 1 Iv 5, 6). Očit primjer dvodimenzionalnosti Božje riječi pokazuje slučaj u Filipima. Tu se na Pavlovo propovijedanje obratila Lidija, ali istom kad joj »Gospodin otvori srce« (Dj 16, 14). Bog nutarnjom dimenzijom svoje riječi konaturalizira čovjekov razum i volju da ovaj može spoznati i prihvatiti spasenje. Ukorjenjuje u njegovu narav nadnaravni instinkt i čini ga prirođenim nadnaravnom dobru. Iz toga se u čovjeku rađa težnja i elan bez čega bi on bio slijep, gluhi i neosjetljiv za sve nadnaravno. Međutim, ta sposobnost ostaje neaktivna i elan indistinktan sve dok ga u propovijedi ne aktivira i ne determinira vanjski elemenat Božje riječi. Oba su elementa potrebna, ali njihov međusobni redoslijed nije strog. Nutarnji može doći prije vanjskoga i čekati da se s njim sjedini u svrhu jednog uzroka vjere. Često puta u misijama misionarska riječ već nalazi pripremljeno tlo u ljudskim dušama²⁶.

Zbog svega ovog treba u dekretu »Dei verbum« gledati teološki vrhunac Drugog vatikanskog sabora. Pred Crkvu ovog Sabora pastavlja se sudbonosna zadaća — pred kojom je sam Pavao jaukao (1 Kor 9, 16) — da propovijeda Božju riječ. Tim bi aktivirala golemu transformatorsku silu koja se u njoj krije i paralizira kaotične sile u svijetu. Propovijed bi efikasno ostvarila intimnu težnju čovječanstva za jedinstvom do kojeg se probija na suprotne načine. U tom je Božja riječ nenadoknadiva, samo ako je autentična i integralna. Sa svoje strane ne dopušta da se ijedan njezin ulomak odbaci ili stavi u okove ovih ili onih ljudskih sistema. Neminovno i energično reagira protiv svih »razvodnjavanja« ili privilegiranih klasnih i povijesnih okova. Svaki put u prošlosti kad su kršćani jedan njezin dio »zaboravili«, odbacili ili pogazili, drugi su im ga vratili na vršku mača. Dužnost je Crkve — a to smo mi — izvući iz polumraka lice Istine koja je postala čovjekom s nakanom da u sebe inkorporira sve ljude. Tako će mir, bratstvo i život postati stvarnost, a sada su samo želja.

Božja riječ »je Božja sila za spasenje svakoga« (Rim 1, 16; 1 Kor 1, 18) čovjeka; jedina stvaralačka (Dj 20, 32) i suverena sila u svemiru. Cilj joj je izgraditi od ljudi Kristovo mistično tijelo (Ef 4, 20) gdje će prelijevanjem duša i srca »u Kristu« postati »jedan Duh« (Ef 4, 4), »jedno srce i jedna duša« (Dj 4, 32).